

FOKO-nytt (24) 2/2005

SPECIALNUMMER

om St.meld. nr. 27

Innst.S.nr.196 (2004-2005)

*Innstilling fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen om
opplæringen innenfor kriminalomsorgen
og*

Stortingsdebatten 2/6-2005

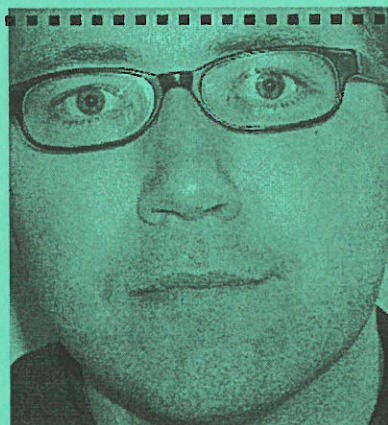
Forum for
opplæring
innenfor
kriminalomsorgen
Norsk underavdeling av EPEA

EUROPEAN
PRISON
EDUCATION
ASSOCIATION

Lederens hjørne

Saksorfører for St.meld. nr 27. "Opplæringen innenfor kriminalomsorgen"
Lena Jennsen fra Sosialistisk Venstreparti åpnet Stortingsdebatten 2. juni med å si at dette var en viktig dag. For første gang behandlet Stortinget en melding om opplæring innenfor kriminalomsorgen. Jeg er hjertens enig i at dette var en viktig og stor dag for oss som arbeider med fagfeltet. Dessverre hadde ikke saksorføreren, til tross for hardt arbeid, klart å overtale regjeringspartiene til å bli med på en finansieringsplan for fengselsopplæringen som sikrer forutsigbare rammevilkår. Til tross for dette ble regjeringen gjennom debatten pålagt å legge frem en sak om statlig finansiering av opplæring innenfor kriminalomsorgen. Håpet er da at man finner penger slik at alle innsatte som har krav på opplæring kan få tilbud om det. Stortinget avsluttet med dette arbeidet rundt St.meld. nr. 27 og arbeidet fortsetter nå på departementsnivå. Dessverre har ikke Stortinget gitt Utdanningsdepartementet noen tidsfrist for dette arbeidet. Vi kan derfor ikke påregne at noen av de gode tiltak som står omtalt i Stortingsmeldingen blir iverksatt før neste år. St.meld. nr. 27 var, som vi var inne på i forrige nummer av Foko-nytt, full av gode tanker rundt det å drive opplæring inne i et fengsel, ikke minst var det mye snakk om samarbeid med verksdrift og kjøkken inne på anstaltene. I denne sammenheng tror jeg at Utdanningsdepartementet må arbeide tett og godt sammen med Justisdepartementet. Først gjennom et samarbeid på departementsnivå kan vi få til gode løsninger lokalt.

Styret i FOKO har også arbeidet hardt med Stortingsmeldingen. Leif Lyngstad og undertegnede var i mai i et møte med Utdanningskomiteen hvor vi la fram vårt syn på "Enda en vår" (som St.meld. kalles). FOKO har gjennom dette arbeidet gjort seg kjent blant mange politikere. Faktisk ble jeg sitert fra Stortingets talerstol under debatten 2. juni. Sånn sett var det en viktig dag også for Forum for opplæring innenfor kriminalomsorgen (FOKO). Men vi kan ikke hvile på laurbærene, det er langt igjen til å nå de målene som er satt i St. meld. nr. 27. Men først kan vi hvile litt, i sommerferien.

Ha en god sommer!

Jon Erik

STYRET I FOKO 2004

Leder: Jon Erik Rønning, Jessheim vgs.
avd. Ullersmo fengsel

jessvgs@online.no

Nestleder: Frøydis Holstad, Oslo fengsel
froeydis.holstad@c2i.net

Infoansvarlig: Leif Lyngstad, Klosterskogen vgs. avd Skien feng.
klostfeng@online.no

Kasserer: Gisle Grahl-Jacobsen, Strømsø vgs. avd Drammen fengsel
gisle.grahl-jacobsen@skole.bfk.no

Sekretær: Torfinn Langelid, Fylkesmannen i Hordaland
torfinn.langelid@fin-ho.stat.no

Vararepresentanter:

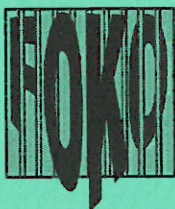
Knut Lage Bø, GVO avd. Bredtvedt fengsel

Asbjørn Støverud, Jessheim vgs. avd Ullersmo fengsel

Innhold i FOKO-nytt 2/2005

Lederen.....	2
Stortingsmelding nr. 27 «enda en vår».....	3
Innst. S.nr.196 (2004-2005).....	4
Stortingsdebatten 2/6-2005.....	13
Foko-seminar.....	20

Neste nummer av
FOKO-nytt vil inneholde:
-EPEA-Konferanse i SOFIA
-FOKO-seminaret
Utgivelse høst 2005

**Forum for
opplæring
innenfor
kriminalomsorgen**
Norsk underavdeling av EPEA

Redaktør:

Asbjørn Støverud
Jessheim vgs avd. Ullersmo fengsel
Boks 2
2040 Kløfta
E-post: asbjorn@st.mailbox.as
tlf: 63927351
layout:
Ansv: Leif Lyngstad

STORTINGSMELDING

NR. 27

« ENDA EN VÅR ».

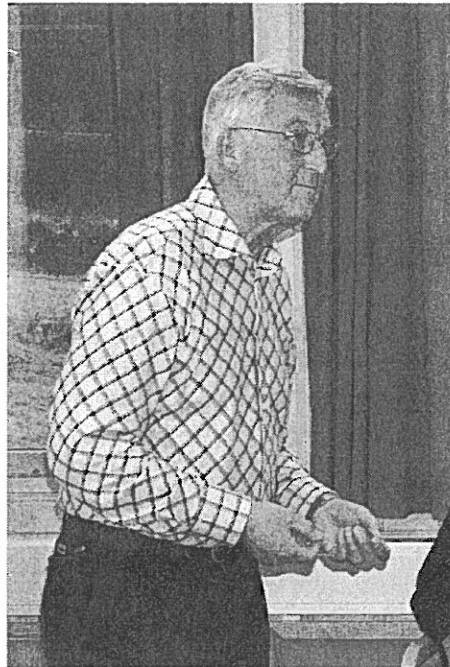
Av Bjørn O. Andersen,
Jessheim vgs. avd. Ullersmo fengsel

Vi var vel mange som var optimistiske med hensyn til den forskningsbaserte evalueringa av fengselsundervisningen og resultatet av den. Nå er resultatet klart med stortingsmeldingen og innstillingen i forbindelse med denne. Jeg kunne ha lyst til å sammenligne denne prosessen med elefanten som fødte en mus. Slik resultatet av stortingsbehandlingen er blitt, gir det grunn til å tro at «enda en vår» blir etterfulgt av ganske mange vintre. Elefanten var kanskje ikke gravid i det hele tatt. Vi må nok bare se i øynene at stortingsflertallet ikke vurderer det slik at det er særlig mange stemmer å fiske på satsing på utdanning som et viktig rehabiliteringsinstrument for fanger i norske fengsler.

Det må være en grunnleggende forutsetning at fengselsundervisningen gis forutsigbare økonomiske rammer. Uten dette vil det ikke være mulig å planlegge aktiviteten på en faglig forsvarlig måte. Dette området er så komplisert at god planlegging og oppfølging er absolutt nødvendig for å oppnå gode resultater. Det bør ikke være overraskende for noen at kvalitet koster.

I juni 1998 la Roald-utvalget fram sin innstilling om fengselsundervisningen. Mange av de momentene som framkommer i stortingsmeldingen er påpekt der. Hvorfor har ikke de styrende organer hatt handlingskraft nok til å bruke Roald-utvalgets tankegodt?

Så skulle den forskningsbaserte evalueringa gi fengselsundervisningen et løft. For mange ble denne forskningen en skuffelse. Forskere med liten kunnskap om feltet besøkte 3-4 av de over 30 fengselsskolene og la fram sine tilrådinger på dette tynne grunnlaget. En fjellvettregel sier «Lytt til erfarne fjellfolk!» Det mener jeg har sin gyldighet også på dette området. Kunnskapen

finnes, det er evnen og viljen til å bruke den det skorter på.

Jeg har lyst til å trekke fram ett eksempel. Det kom fram i forskningen at det var liten konsensus i skoleledernes oppfatning av formålet med opplæringen. Man behøver overhode ikke forske på noe som helst for å si det. Når oppdragsgiver aldri har samlet rektorene for å klargjøre hvilke krav og forventninger han har til ledelse av en filial i fengselet, er det gitt at det blir liten konsensus. Da finner hver rektor sin løsning utfra sitt erfaringsområde, sin arbeidssituasjon og lager sin private tolkning av formålet.

Fra mitt ståsted synes det opplagt at det er 3 hovedutfordringer som styringssystemet må gripe fatt i før man begynner med detaljer:

1. Forutsigbar økonomi
2. Klare bestillinger til lederne.
3. Kriminalomsorgen pålegges å bidra aktivt til gjennomføringen av elevenes/fangenes utdanningsplaner.

Slik systemet fungerer i dag, har fengslene altfor stor frihet til å foreta disposisjoner som forpurrrer fangenes utdanningsplaner.

Uten at det blir gjort noe med disse punktene, kan man forske seg grønn og diskutere seg mørkeblå i Stortinget uten at man kommer nærmere målet - alle fanger som løslates fra norske fengsler skal ha en utdanning som gjør dem i stand til å fungere som fullverdige samfunnsborgere.

Innst.S.nr.196 (2004-2005)

Innstilling fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen om opplæringen innenfor kriminalomsorgen

1. Sammendrag

Departementet går i meldingen inn for å styrke opplæringen for de innsatte i norske fengsler. Viktige tiltak i meldingen er bedre mulighet for tilpasset opplæring, større vekt på yrkesfaglig utdanning og oppfølging etter fengselsopphold. Dagens modell for forvaltningssamarbeid videreføres.

Meldingen er en oppfølging av vedtak i Stortinget i forbindelse med statsbudsjettet for 2004, jf B.innst.S.nr.12 (2003-2004) og B.innst.S.nr.12 (1997-1998). Departementet legger den strategien som nå følges for kvalitetsutvikling i grunnopplæring, jf Innst.S.nr.268 (2003-2004) om St.meld.nr.30 (2003-2004) Kultur for læring, til grunn også for opplæringen innenfor kriminalomsorgen. Viktig her er en inkluderende og likeverdig opplæring og kompetanseheving for lærere og instruktører. Ellers bygger meldingen på de årlige rapportene fra fylkesmannen i Hordaland og en omfattende, forskningsbasert evaluering av fengselsundervisningen, med data fra 2000-2002. Det er også laget en kartleggingsrapport om innsattes utdanningsbakgrunn og -ønsker.

Departementets vurderinger og forslag bygger i stor grad på evalueringsrapportene. Departementet ser det som viktig at innholdet i opplæringen er det samme, og gir sammen kompetanse, som i skoleverket ellers. Dette bidrar til at den innsatte kan leve et liv uten ny kriminalitet etter endt straffegjennomføring. Departementet viser til at innsatte oppgir å ha ulike læreversker, og vil iverksette et pilotprosjekt for å utvikle målrettet tilpasset opplæring. Videre vil veilednings-materiell bli utarbeidet for å bedre norskopplæringen for minoritetsspråklige i fengsel. Departementet vil følge arbeidet til det sentrale forumet som ser på løsninger for bruk av IKT i fengselsundervisningen, og vurdere behov for ytterligere innsats. Fengsel, Aetat og skole må lokalt legge til rette for deltakelse i høyere utdanning.

Et viktig virkemiddel i meldingen er at det skal tilbys realkompetansevurdering av innsatte som har rett og ønsker det. På den måten vil en få kartlagt hva slags utdanning den enkelte har behov for. Vurderingen vil også gi verdifull dokumentasjon etter endt soning. Departementet vil derfor gjennomføre et pilotprosjekt. Dette går ut på at domfelte umiddelbart etter avsagt dom får tilbud om realkompetansevurdering og også tilbud om et helhetlig utdanningsløp som begynner før soning og fortsetter både under og etter soning. Departementet

vil videre gjennomføre et pilotprosjekt om oppfølgingen av utdanning etter løslatelse.

Av i alt 47 fengsler er det i dag 13 som ikke gir tilbud om opplæring. Departementet vil se nærmere på behovet for å gi opplæring også ved disse fengslene.

Departementet mener at arbeidsdriften og driften av fengselet kan utnyttes bedre som læresteder for yrkesfaglig opplæring. Departementet foreslår tiltak for å utvide tilbudet om yrkesfaglig utdanning. God yrkesfaglig utdanning gir bedre muligheter for arbeid når fengselsoppholdet er tilbakelagt.

Departementet legger opp til kompetanseheving for lærerne i fengselsundervisningen, særlig innenfor tilpasset opplæring der behovet for kompetanse er stort.

Departementet gjennomgår organiseringen av opplæringen innenfor kriminalomsorgen i meldingen. Den lokale skolens rolle og arbeidsmåte drøftes bl.a med hensyn til rådgivning, dokumentasjon av delkompetanse, hospiteringsordninger og fokus på unge innsatte. Departementet mener god opplæring i fengsel forutsetter tverretattlig samarbeid. Det legges opp til regional erfaringsspredning. Departementet mener opplæringen innenfor kriminalomsorgen må integreres i Utdanningsdirektoratets ordinære tilsyns- og utviklingsarbeid. Når det gjelder realkompetanse og voksenpedagogikk, er VOX en naturlig samarbeidspart og bidragsyter.

Departementet gjennomgår rettighetsspørsmål i meldingen, blant annet med sikte på å sikre rettighetene til utenlandske innsatte. I forhold til ressursbruk er det lagt særlig vekt på rettighetene til innsatte som ikke har skoletilbud. Departementet vil arbeide videre med å identifisere behovet for rettighetsbasert opplæring og vurdere om det er behov for å komme tilbake til dette arbeidet i forbindelse med den ordinære budsjettprosessen. Det skal også arbeides videre med å vurdere omfanget av de utenlandske fangenes rett til opplæring etter internasjonale avtaler.

Departementet mener de øvrige tiltakene i meldingen vil kunne ha visse økonomiske konsekvenser. Disse antas å kunne bli dekket innenfor gjeldende økonomiske rammer.

2. Komiteens merknader

2.1 Innledning

Komiteen, medlemmene fra Høyre, Ine Marie Eriksen, Jan Olav Olsen, Raymond Robertsen og Søren Fredrik Voie, fra Arbeiderpartiet, Vidar Bjørnstad, Eva M Nielsen og Karita Bekkemellem Orheim, fra Sosialistisk Venstreparti, Lena Jensen og lederen Rolf Reikvam, fra Kristelig Folkeparti, Arne Lyngstad og Elsa Skarbøvik, fra Fremskrittspartiet, Arne Sortevik, fra Senterpartiet, Rune J Skjælaaen, fra Venstre, Trine Skei Grande, og representantene Ursula Evje og Jan Simonsen, viser til Stortingets behandling av B.innst.S.nr.12 (2003-2004) fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen om bevilgninger på statsbudsjettet for 2004 der følgende vedtak ble fattet (vedtak nr. 152 (2003-2004)):

« Stortinget ber Regjeringen legge frem en egen melding om fengselsundervisningen. Meldingen må ta utgangspunkt i de utfordringer som forskningsevalueringen av fengselsundervisningen skisserer, og fremme en helhetlig tiltaks- og finansieringsplan for hvordan kvaliteten på opplæringen i kriminalomsorgen kan forbedres. Prinsippet om tilpasset opplæring må være et viktig utgangspunkt for denne planen. »

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen, er tilfreds med at Regjeringen nå har fremmet en egen Stortingsmelding om opplæringen innenfor kriminalomsorgen. Flertallet mener at opplæring innenfor kriminalomsorgen er av stor betydning. Det bidrar både til bedre rehabilitering for den enkelte og er et viktig bidrag til større trygghet i samfunnet. Et forsterket opplæringstilbud i fengslene må derfor ses som en investering for fremtiden.

Flertallet viser til at Regjeringen går inn for å styrke opplæringen for innsatte i norske fengsler gjennom å bedre den enkeltes mulighet for tilpasset opplæring. Mer målrettet opplæring, større vekt på yrkesfaglig utdanning og oppfølging etter avsluttet soning er viktige tiltak i denne sammenheng.

Flertallet ser det som svært viktig at meldingen målbærer ambisjoner om å utvikle opplæringstilbudene innenfor kriminalomsorgen til samme nivå som i det øvrige skoleverket. Innsatte som ønsker utdanning skal ha de samme rettigheter og ressurser som alle andre, tross frihetsberøvelsen. Flertallet mener at meldingen inneholder en rekke positive forslag som er basert på den brede forskningsbaserte evalueringen av fengselsundervisningen, og at de samlet markerer en klar forbedring av opplæringstilbudene for de innsatte.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen er tilfreds med at Regjeringen gjennom meldingen har fulgt opp vedtak basert på forslag fremmet av Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet i B.innst.S.nr.12 (2003-2004) om fengselsundervisningen.

Disse medlemmer er enige i at målet for opplæringen innenfor kriminalomsorgen er det samme som for annen opplæring. Likevel mener disse medlemmer at opplæring innenfor kriminalomsorgen må ha realistiske målsettinger i forhold til den soningsmessige rammen eleven befinner seg i. Realistiske målsettinger omfatter styrking av basisferdigheter og yrkesrettet utdanning basert på realkompetanse. Disse medlemmer peker på at behov for tilpasset opplæring er særlig viktig i fengselsundervisningen, der kompetanse og forutsetninger for elevene er svært ulike og der andel elever med lese- og skrivevansker og læreversker i matematikk er høy.

Disse medlemmer understreker spesielt fengselsundervisningens mulighet til å gi alle innsatte et grunnlag for å klare seg i samfunns- og arbeidsliv. Ikke bare for innsatte som er rettighetslever, men for alle innsatte må det derfor legges til rette for yrkesfaglig opplæring av kortere og lengre varighet, basert på realkompetanse og med bedre bruk av fengselsetatens godkjente lærebedrifter. Likevel mener disse medlemmer at rettighetslever skal og må prioriteres.

Disse medlemmer har merket seg at departementet vil videreføre prinsippet om at en nærliggende videregående skole får ansvaret for opplæring i fengsel, der den lokale skole og skoleeier i større grad må bruke et større utvalg av lærere både fra den lokale videregående skole og fra andre skoler i fylket. Disse medlemmer har merket seg at departementet ser dette som et viktig tiltak for å unngå at skolen oppfattes som en del av fengselet og utvikles i retning av en selvforsyningsmodell. Disse medlemmer deler ikke dette syn. Disse medlemmer mener tvert imot at en variant av det som kalles selvforsyningsmodell bør vurderes, og at en utvidet forbindelse mellom ordinær skole og opplæring innenfor kriminalomsorgen ikke bør finne sted. Disse medlemmer har merket seg at den såkalte importmodellen er enerådende i norske fengsler, men at de øvrige nordiske landene har valgt andre modeller. Disse medlemmer viser også til at Fremskrittspartiet ønsker at Justisdepartementet tillegges et overordnet ansvar for alle tiltak innenfor den samlede straffegjennomføringen; basert på en blanding av den såkalte selvforsyningsmodellen og kontraktsmodellen. Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

« Stortinget ber Regjeringen legge frem sak om organisering av samlede tiltak overfor straffedømte i en modell der Justisdepartementet tillegges et overordnet ansvar. »

Disse medlemmer legger til grunn at departementet ikke bare vurderer, men aktivt gjennomfører tiltak for å klargjøre det formelle ansvaret for oppfølging etter avsluttet straffegjennomføring slik at avbrudd i utdanningstilbud kan unngås, og at dette naturlig gjøres innenfor rammen av ny modell for organisering.

2.2 Satsingsområder Rettigheter

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen, ser positivt på at meldingen tydelig understreker at de innsatte har den samme rett til opplæring som øvrige samfunnsborgere. Dette er i tråd med Den europeiske menneskerettskonvensjonen og rekommandasjoner fra Europarådet. Utenlandske fanger utgjør om lag 18 % av fangebefolkningen, og disse har også behov for og rett til opplæring. Flertallet er kjent med at praksis på dette området har vært svært forskjellig. Flertallet mener derfor det er klargjørende at Regjeringen går inn for at retten til opplæring for denne gruppen skal sikres, om nødvendig gjennom lov- og forskrifter for utdanningssektoren.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen understreker at for norske statsborgere gjelder rett til opplæring etter opplæringsloven. Likevel er det viktig å understreke at innenfor en straffegjennomføring som skal normaliseres innenfor sikkerhetsmessige rammer, skal straffegjennomføringslovens bestemmelser gå foran rettigheter i opplæringsloven. Disse medlemmer peker på at utvikling som generelt skjer innenfor fjernundervisning og i bruk av IKT, gjør at også innsatte vil ha gode muligheter til å kunne delta i et opplæringstilbud av god kvalitet selv om dette skjer innenfor rammen av straffegjennomføringen, også innenfor høyere utdanning for de som ønsker det.

Realkompetansevurdering

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen, viser til Innst.O.nr.65 (2002-2003) der flertallet gikk inn for å utvide ordningen med realkompetansevurdering. Flertallet mener at mulighetene for dokumentasjon av realkompetanse er viktig for å sikre voksne nødvendig opplæring og arbeid, og at en større bruk av realkompetansevurdering vil være positivt både ut fra et livslangt læringsperspektiv og ut fra målsettingen om et inkluderende arbeidsliv.

Flertallet mener at realkompetansevurdering vil være et særlig viktig verktøy for innsatte i norske fengsler. En slik vurdering kan kartlegge hva slags utdanning den enkelte har behov for, og samtidig være en verdifull dokumentasjon etter avsluttet soning. En realkompetansevurdering er kanskje spesielt viktig for denne gruppen, som har med seg mange ulike livserfaringer som tidligere ikke har blitt fanget opp i de tradisjonelle vurderingsformene. Flertallet ser derfor positivt på at Regjeringen vil sette i gang et pilotprosjekt med realkompetansevurdering av innsatte, hvor prinsippet om tilpasset opplæring skal legges til grunn. Det vises til at prosjektet skal følges opp med evaluering og erfaringsformidling.

Flertallet viser til at praksisen med å ta inn læringer i for eksempel fengselsbibliotekene og kjøkkendriften er

varierende. Flertallet mener at det må tilrettelegges for at bibliotekene og kjøkkendriften i fengslet kan ha mulighet til å ta inn læringer, samt at disse skal være forpliktet til å ta inn læringer.

Bedre samarbeid mellom skole og arbeidsdrift i fengslene

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen, viser til den forskningsbaserte evalueringen, som peker på at skolene bør legge mer vekt på flere yrkesfaglige tilbud. Flere av fengselsverkstedene er godkjente som lærebedrifter, men evalueringene viser at verkstedene i fengslene bare i noen grad brukes som opplæringsarena for formell yrkesfaglig opplæring.

Flertallet er enig i at skolen i fengslet i større grad bør tilby hele eller deler av en yrkesfaglig opplæring. Dette kan f.eks. gjøres ved at skolen gir teoriopplæringen og arbeidsdriften gir praksisopplæring. Flertallet vil vise at andelen elever som ikke har de nødvendige leseferdighetene er høy i fengselsskolene og vil påpeke viktigheten av opparbeidelse av leseferdighet også for å få best utbytte av praksisopplæringen. Det bør legges langt større vekt på verkstedsdriften som opplæringsarena og legges til rette for flere læreplaner i fengselsbedriftene. Flertallet viser til at Kriminalomsorgens Sentrale Forvaltning er opptatt av at arbeidsdriften i fengslene skal være kompetansebyggende. Ved å utvikle arbeidsdriften i samarbeid med skolen, vil muligheten for individuelt tilpassede opplæringstilbud også styrkes og opplæringstilbudene vil bli flere.

Flertallet viser til at lærebedrifter i det sivile samfunn mottar tilskudd fra fylkeskommunen for hver lærer de inngår lærekontrakt med. Flertallet vil understreke at fylkeskommunen også kan bruke det statlige tilskuddet til opplæring innenfor kriminalomsorgen til tilskudd for læringer i fengslenes arbeidsdrift.

Kompetanseheving for lærerne i fengselsundervisningen

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen, er enig med Regjeringen i at lærerne i fengsel må få tilgang til den samme kompetanseutvikling som lærerne i det ordinære skoleverket, jf departementets strategi for kompetanseutvikling i grunnopplæringen. Kartleggingen av de innsattes utdanningsbakgrunn og utdanningsbehov viser at et høyt antall innsatte oppgir at de har lese- og skrivevansker og læreplaner i matematikk, henholdsvis om lag 30 og 40 %. Flertallet ser det derfor som svært positivt at Regjeringen vil igangsette et pilotprosjekt om de ulike læreplanene blant norske innsatte, og viser til at prosjektet skal følges opp med evaluering og erfaringsformidling.

Økt satsing på IKT

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen, viser til at meldingen understreker hvor viktig IKT er for den

enkelte elev og for den enkelte samfunnsborger, og at IKT i framtiden vil bli en enda viktigere del av utdanning, arbeids- og samfunnsliv. Flertallet er enig i dette og viser til Utdannings- og forskningsdepartementets femårige plan « Program for digital kompetanse » for perioden 2004-2008, som skal søke å øke den pedagogiske bruken av IKT i læringsarbeidet, uansett utdanningsnivå, i hele utdanningssektoren.

Flertallet er tilfreds med at Regjeringen peker på at opplæring innenfor kriminalomsorgen skal være på samme nivå som ordinær utdanning og kvalifisere for videre utdanning, arbeid og mestring av dagliglivet. Flertallet mener at dette innebærer at IKT må utvikles og anvendes som læringsverktøy innenfor opplæringen. Flertallet vil peke på at det er knyttet visse sikkerhetsutfordringer til kommunikasjon gjennom nettbaserte tjenester i fengslene. Flertallet vil derfor be departementet i samarbeid med kriminalomsorgsmyndighetene finne fram til løsninger som tilfredsstiller både de pedagogiske og sikkerhetsmessige utfordringene. Flertallet vil understreke viktigheten av at også elever i fengselsundervisningen får god tilgang til IKT-kompetanse slik at undervisningen ikke utvikler seg til å bli en « annenrangs » utdanning.

Framtidig organisering av opplæringen innenfor kriminalomsorgen

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen, viser til at opplæringen innenfor kriminalomsorgen har en sentral organisering og finansiering, i motsetning til det ordinære skolesystemet. Dette er valgt fordi selve kriminalomsorgen også har en sentral organisering. Fra 1. januar 2005 er ansvaret for dette området delegert fra Utdannings- og forskningsdepartementet til Utdanningsdirektoratet ved Fylkesmannen i Hordaland, som siden 1. oktober 1993 har hatt det utøvende forvaltningsansvaret.

Flertallet viser til at forskningsevalueringene påviser for liten kapasitet til å drive ønsket utviklingsarbeid på sentralt nivå innen kriminalomsorgen. Flertallet er enig i at dette arbeidet bør styrkes i at den forvaltningsmodellen som innebærer delegering til Fylkesmannen i Hordaland, bør videreføres. Samtidig vil flertallet understreke at det er viktig at forvaltningssamarbeidet med eksterne og interne samarbeidsparter blir ivarettatt. Flertallet er videre enig med Regjeringen i å videreføre prinsippet om at en nærliggende videregående skole skal ha ansvaret for opplæringen i fengselet. Flertallet vil også understreke fylkeskommunens drifts- og skoleeieransvar for dette området.

Utvidelse av skoleåret

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen, viser til at forskningsevalueringene påviser at det er et problem både for de innsatte og for fengslet at skolen følger det

ordinære skoleåret. Flertallet er derfor enig med Regjeringen når den fastslår at skoleeier og den lokale skole, innenfor avtaleverket, har ansvar for å legge til rette for å kunne tilby opplæring gjennom hele året, på en måte som ivaretar både de innsattes og ansattes behov.

2.3 Styrket opplæringstilbud innenfor kriminalomsorgen

Innholdet i opplæringen

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen, viser til at meldingen peker på at det bør satses langt mer på utvikling av de yrkesfaglige opplæringstilbudene i fengselsundervisningen, og slutter seg til dette. Flertallet viser videre til at flere skoler rapporterer om stor interesse for de praktisk-estetiske fagene. Flertallet viser i denne forbindelse til de gode erfaringene fra Grønland Voksenopplæringssenter. Også andre skoler kan vise til gode erfaringer. Dette bør være retningsgivende for den fremtidige satsingen i fengselsundervisningen.

Flertallet viser til at innsatte som gruppe har mange problemer å stri med. Det kan være alt fra dårlige skoleerfaringer og vanskeligheter med å skaffe arbeid eller bolig til svake sosiale nettverk, psykiske problemer og stort rusmisbruk. Alle disse faktorene kan være med på å skape sperrer for læring. Flertallet mener derfor at opplæringen innenfor kriminalomsorgen må bruke tid på å skape positive forventninger, utvikle selvtilitt og tro på egne muligheter. Flertallet vil sterkt understreke vektleggingen av de praktisk-estetiske fagene i denne sammenhengen.

Flertallet viser til prosjektet « Musikk i fengsel og frihet » som startet i 1991. Prosjektet er organisert under Norsk musikkråd og er støttet av Justisdepartementet. Prosjektet finnes i dag ved ni soningssteder, og hovedmålet med prosjektet er å gjøre den enkelte bedre rustet til å mestre fritiden sin etter løslatelse. Flertallet ser viktigheten av dette prosjektet og mener at prosjektet må sikres midler til videre drift. Flertallet er kjent med at prosjektet er under evaluering, og ber Regjeringen komme tilbake til Stortinget med forslag om på hvilken måte « Musikk i fengsel og frihet » kan bli et landsomfattende tiltak med fast finansiering.

Opplæring for kvinnelige innsatte

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen, er kjent med at opplæringen for kvinnelige innsatte i mange år har vært kritisert for i for liten grad å være tilpasset opplæringsbehovene til denne gruppen. Forskningsevalueringen viser blant annet at en del kvinnelige innsatte opplever enkelte av opplæringstilbudene som lite tilgjengelige og at de ikke har samme tilgang til verkstedene som menn. Det bør også legges vekt på bedre tilrettelegging for videre skolegang etter avsluttet soning.

Flertallet viser til at evalueringsrapporten foreslår flere tiltak for å styrke opplæringen for kvinnelige innsatte. Det foreslås blant annet å tilby flere kompetansegivende fag, at flere må gis anledning til å ta yrkesfag, et bredere tilbud i musikk, drama og kunst- og håndverksfag og at soningen må legges til rette slik at kvinnelige innsatte ikke taper tilbud når de soner sammen med menn. Flertallet er enig i dette og ber om at det blir tatt spesielt hensyn til denne gruppen når fengselsundervisningen skal videreutvikles og forbedres.

Opplæringstilbudene

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen, viser til at forskningsevalueringene av fengselsundervisningen vurderer opplæringstilbudene som begrenset og at de i stor grad styres av tradisjon, rammevilkår og lærernes kompetanse. Flertallet mener det er viktig å se opplæring, arbeidsdrift og programvirksomhet i fengslene i sammenheng, og ser positivt på meldingens forslag om å i samarbeid med justismyndighetene gjennomgå fengslenes programmer og læreplaner, for å kartlegge overlappende områder og for å gi føringer for hvordan en samordning kan styrke de innsattes tilbud på disse områdene. Det vil, slik flertallet ser det, styrke muligheten til mer helhetlige utdanningsløp, som er et mål også i grunnopplæringen utenfor fengselsmurene.

Flertallet mener videre at det er viktig at man ser opplæringen i forhold til de innsattes behov og forutsetninger. I fengslene soner ulike grupper med ulike opplæringsbehov. Mens noen innsatte var i en utdanningssituasjon før fengselsoppholdet, har andre innsatte liten eller mangelfull førstegangsutdanning. Svært mange har falt ifra videregående opplæring. Innenfor alle disse gruppene vil man finne ulike kategorier. Etter flertallets oppfatning er det derfor viktig med en god kartlegging av de innsattes utdanningsbakgrunn og dermed utdanningsbehov, slik at det kan legges en strukturert og målrettet plan for å gjennomføre en kompetansegivende utdanning. Her vil en aktiv rådgivningstjeneste spille en viktig rolle. Flertallet vil peke på det økende antall unge fanger som har behov for opplæring, noen innenfor grunnskoleområdet. Flertallet ser det som viktig at denne gruppen prioriteres også gjennom rådgivningstjenesten.

Informasjons og rådgivningstjeneste

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen, viser til at forskningsevalueringene påviser svært ulik praksis for hvilken informasjon de innsatte får om opplæringstilbud og hvordan tilbudene presenteres. Mens skolen er aktivt til stede ved soningsstart ved enkelte fengsler, er den helt fraværende ved andre, noe som fører til at innsatte selv må ta initiativ til opplæring. Dette rammer særlig de som har dårligst utgangspunkt og svakest motivasjon.

Flertallet viser til at stortingsflertallet under behandlingen av St.meld.nr.30 (2003-2004) « Kultur for læring » gikk inn for å styrke rådgivningstjenesten i grunnopplæringen. Flertallet mener at en styrket utdannings- og yrkesrådgivning og en mer aktiv veiledning vil være svært viktig for å støtte innsatte i valg og gjennomføring av utdanningsplaner. Flertallet forutsetter at styrkingen av rådgivningstjenesten også vil gjelde for opplæringen innenfor kriminalomsorgen.

Bibliotekstjenesten i fengslene

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen, ser positivt på at meldingen vier bibliotektilbudet i fengslene oppmerksomhet. Meldingen fremholder at bibliotekene er en viktig kilde til utdanning, men viser at kun om lag halvparten av landets fengselsplasser har et bibliotektilbud. Dette tilbudet er til gjengjeld svært godt benyttet, med gjennomsnittlig 90 årlige utlån til innsatte, mot 5 i den øvrige befolkningen.

Flertallet mener det er bekymringsfullt at kun 13 av landets fengsler har et bibliotektilbud i dag. Bøker byr på lærdom og leseopplevelser som kan berike en soningssituasjon. En publikasjon fra ABM-utvikling viser at fengselsbibliotekenes bokutlån per innsatt var 23,7 ganger så høyt som folkebibliotekenes utlån av bøker til voksne per voksen. Dette gir etter flertallets oppfatning en viktig indikasjon på at bibliotektilbudet i fengslene er viktig og verdt å verne om og videreutvikle.

Flertallet vurderer bibliotekene som en viktig kilde for informasjonsinnhenting i en opplæringssammenheng, og viser til at alle elever ifølge opplæringsloven skal ha tilgang til skolebibliotek. Flertallet viser også til Europarådets rekommandasjoner om Opplæring i fengsel fra 1990, der det i § 10 sies at: « Fanger bør ha direkte tilgang til et velforsynt bibliotek minst en gang per uke. »

Flertallet ber på denne bakgrunn Regjeringen styrke bibliotekstjenesten i fengslene og legge til rette for at samarbeidet mellom opplæringssektoren og fengselsbibliotekene utvikles nærmere. Flertallet viser til merknad i B.innst.S.nr.2 (2004-2005) fra familie-, kultur- og administrasjonskomiteen, der det står: « Komiteen er kjent med at fengselsbibliotekene i lang tid har vært drevet etter altfor trange budsjetter og at enkelte biblioteker har funnet å måtte trappe ned på bemanningssiden, med dårligere tilgjengelighet som konsekvens. Komiteen viser til at dette tilbudet i fengslene er mye benyttet og er svært viktig for de innsatte. Komiteen konstaterer at det i første rekke er staten som ikke har fulgt opp sine forpliktelser i henhold til inngått avtale og vil sterkt understreke nødvendigheten av å komme i gang med opptrappingsplanen som ble varslet allerede i forbindelse med ABM-meldinga. »

Flertallet peker på at det er nødvendig å utvide ordningen med flere fengselsbibliotek og å styrke budsjettene ved de eksisterende fengselsbibliotekene.

Skolelokaler

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen, viser til meldingen som viser at skolelokalerne i fengslene flere steder er lite hensiktsmessige. De er ofte små og gir dårlig ressursutnyttelse. Med større undervisningslokaler kan ressursene bli utnyttet betraktelig bedre.

Flertallet støtter departementet i at ved renovering eller utvidelse av eksisterende fengsler, eller ved bygging av nye, så må skolelokaler inngå i byggeprogrammene på en naturlig måte, og at man i størst mulig grad skal legge opp til en samlokalisering av verksteder, undervisningslokaler og bibliotekstjeneste. Flertallet mener dette er viktige forutsetninger for et bedre opplæringstilbud til innsatte i norske fengsler.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet mener imidlertid også at det må legges planer for utvikling av skolelokaler, arbeidsbedrifter og bibliotekstjeneste ved eksisterende fengsler, selv om det ikke foreligger andre utbyggingsplaner for disse. Svært mange av landets innsatte soner sine dommer ved slike institusjoner, og deres utdanningsmuligheter skal ikke være mindre enn andres grunnet lokaliteter.

Bruk av frigang

Komiteens medlemmer fra Høyre, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre viser til at de innsattes rettigheter til yrkesfaglig opplæring i stor grad begrenses av hva som er mulig å få til innenfor fengselet. Disse medlemmer viser til at det i Norge er lite bruk av frigang til skole og arbeid, mens dette benyttes i større grad i Danmark. Disse medlemmer er enig med departementet i at skolen i større grad kan be fengslene vurdere frigang for innsatte som kan ha nytte av det i opplæringen. Dette kan gjøres etter en grundig vurdering av den innsattes behov og foreliggende muligheter i nærmiljøet. Disse medlemmer vil peke på at frigang i hovedsak skjer fra åpne fengsler.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til at frigang til skole og arbeid er lite benyttet ved norske fengsler. I Danmark benyttes frigang i mye større grad enn i Norge. Disse medlemmer er enig med Regjeringen i at man i større grad må ta i bruk frigang for å imøtekomme innsattes behov for opplæring. Disse medlemmer vil understreke at ut ifra prinsippene om normalisering, integrering, åpenhet og ansvarlighet, bør frigang til skole og arbeid benyttes i langt større omfang enn hva som er tilfellet i dag. På denne måten kan straffedømte i tillegg til skole

også ta i bruk samfunnets ordinære tilbud, som bibliotek og behandlingstilbud.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti viser til forskning og kriminalomsorgens egen statistikk, som viser at det er svært liten svikt når det gjelder frigang. Forskning i Danmark viser også at frigang til skole reduserer tilbakefall til kriminalitet. Frigang gis i hovedsak fra åpne fengsler (fengsler med lavere grad av sikkerhet), men kan ifølge straffegjennomføringsloven, også gis fra lukkede fengsler. Ifølge en nordisk kartlegging av fengselsundervisningen « Å lære bak murene », utgitt av Nordisk Ministerråd, er en fengselsplass i åpne fengsler mye billigere enn en fengselsplass i lukkede fengsler. Disse medlemmer vil derfor sterkt anmode om at kriminalomsorgen tar i bruk frigang i mye større grad enn hva som er tilfellet i dag.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen stiller seg avvisende til økt bruk av frigang i forbindelse med opplæring innenfor kriminalomsorgen og viser til sine øvrige merknader.

Universitets- og høyskolestudier

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen, viser til kartleggingen av innsattes utdanningsbakgrunn, som viser at 12 % av de innsatte har utdanning fra universitet eller høyskole, enten i form av enkeltfag eller avsluttet grad. De kvinnelige innsatte har i høyere grad enn mannlige innsatte fullført enkeltfag eller grad fra høyskole eller universitet. Flertallet viser til at det er registrert et stort ønske blant de innsatte om høyere utdanning. Flertallet er enig med Regjeringen i at fengsel, Aetat og skole lokalt må finne fram til løsninger som i minst mulig grad skaper unødige praktiske hindringer og som legger til rette for deltakelse i høyere utdanning. Flertallet er videre enig med Regjeringen om at man må øke mulighetene for å ta i bruk fjernundervisning, for på den måten å gjøre det lettere for de innsatte å ta ulike former for høyere utdanning.

Flertallet er kjent med at mange skoler i fengslene har gitt tilbakemelding om at innføringen av kvalitetsreformen har gjort det vanskeligere for innsatte å ta høyskole- og universitetsutdanning. Flertallet mener at universitets- og høyskolesektoren i større grad enn i dag må forplikte seg til å følge opp og tilrettelegge for høyere utdanningstilbud for innsatte i fengslene. Flertallet ønsker ikke at kvalitetsreformen skal vanskeliggjøre tilgangen til høyere utdanning for dem som for kortere eller lengre tid oppholder seg i institusjon, og som ønsker høyere utdanning.

Tverretattlig samarbeid

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen, viser til at forskningsevalueringen av fengselsundervisningen peker på flere svakheter i det tverretattlige samarbeidet. Flertallet er enig i de forslagene som meldingen presenterer for å styrke dette området. Ifølge

straffegjennomføringsloven § 4 om forvaltningssamarbeid, skal kriminalomsorgen i samarbeid med andre offentlige etater legge til rette for at domfelte og innsatte i varetekt får de tjenester de etter lovgivningen har krav på. Som departementet understreker, må straffegjennomføringen, dersom den skal ha en rehabiliterende effekt, legge vekt på at den innsatte ved løslatelse i rimelig grad har dekket de behov som er nødvendig for å fungere i samfunnet. Det kan gjelde bolig, arbeid, utdanning, helsetilbud, tilbud fra rusomsorgen og et godt utviklet sosialt nettverk.

Flertallet vil understreke og innskjerpe at opplæringen må utgjøre en del av en helhetlig plan som blir fulgt opp etter avsluttet soning. Det må derfor lages klare avtaler mellom eksterne og interne etater, som det er enkelt for den løslatte å forholde seg til og som forplikter de ulike etater til å samarbeide. Flertallet er enig med Regjeringen i at « Steinkjermodellen », som er en enkel modell for forvaltningssamarbeid og som setter eleven i sentrum, bør videreutvikles til å gjelde for alle fengsler og oppfølgingsklasser.

Oppfølging etter avsluttet straffegjennomføring

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen, er enig med Regjeringen i at

« ... opplæringen som de innsatte begynner på i fengslene, bør følges opp av en systematisk og strukturert plan med vekt på tilpasset opplæring. Planen må strekke seg til tiden etter avsluttet straffegjennomføring og ha tydelig plassert ansvar for oppfølging. »

Flertallet viser til at oppfølgingsklassene utgjør en liten, men viktig del av oppfølgingsarbeidet for en liten, men viktig gruppe. Det er etter flertallets oppfatning av stor betydning å utvikle bedre kontakt med det ordinære skoleverk, arbeidsliv, voksenopplæringscenter og høyskole og universitet, for i større grad å imøtekomme tidligere straffedømtes behov for opplæring etter avsluttet soning.

Flertallet viser til at forskningsevalueringene påviser at oppfølgingsarbeidet er for dårlig ivaretatt. Det er et manglende samarbeid mellom ulike yrkesgrupper, løslatelsene er dårlig forberedt og tiltak som skulle vært på plass mangler. Dette er konklusjoner som flere forskningsrapporter har kommet fram til de siste 20-30 år. Samtidig vil flertallet vise til at kriminaliteten koster samfunnet svært dyrt, flere titalls mrd. kroner hvert år. Departementet viser selv til St.meld.nr.23 (1991-1992) « Om bekjempelse av kriminalitet », der kriminaliteten anslås til å koste samfunnet 38 mrd. kroner i 1990. Dersom utdanning kan bidra til en vellykket rehabilitering bare for noen få, vil det likevel være en god investering, både i økonomisk og i rent menneskelig forstand.

Flertallet er opptatt av å løfte fram det samfunnsøkonomiske perspektivet ved rehabiliteringen.

Flertallet finner det svært interessant å lese om KrAmi-prosjektene fra Sverige i meldingen. Her har svensk kriminalomsorg gått nye veier i oppfølgingsarbeidet og i det tverretatlige samarbeidet. Svensk kriminalomsorg, sosialetaten og arbeidsformidlingen har gått sammen om prosjekt etter avsluttet soning, som skaffer deltakerne fast arbeid. De får tett oppfølging i fritiden og opplegget er basert på konsekvenspedagogiske metoder. I rapporter fra Sosialstyrelsen i Sverige er det samfunnsøkonomiske resultatet av disse prosjektene evaluert. Forskningen viser at det er betydelig lavere tilbakefall til kriminalitet, mindre rusmisbruk og at de aller fleste er i jobb etter fem år. Flertallet mener de samfunnsøkonomiske resultatene er oppsiktsvekkende og særdeles positive. For hver krone investert i KrAmi, får samfunnet tilbake mellom 13 og 18 kroner. Dette er gevinster som både den enkelte og samfunnet nyter godt av. Flertallet mener derfor det er svært viktig å få det samfunnsøkonomiske perspektivet tydeligere fram i norsk kriminalomsorg.

Flertallet viser til at departementet foreslår at det blir gjennomført et pilotprosjekt om oppfølging av utdanning etter avsluttet soning. Flertallet vil støtte dette og vil peke på at et større prosjekt i regi av utdanningsmyndighetene, som inkluderer skole, kriminalomsorg, sosialetat og Aetat, etter modell fra KrAmi-prosjektene i Sverige, kan gi gode resultater. Flertallet mener at dersom skolen inngår i dette samarbeidet, så kan resultatene bli enda bedre enn i Sverige.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti viser til de gode erfaringene fra KrAmi-prosjektet i Sverige. Disse medlemmer mener at det er viktig å raskt etablere et stort landsomfattende, tverrfaglig prosjekt hvor kriminalomsorgen, sosialetaten, arbeidsformidlingen og skoleverket inngår. Disse medlemmer mener at det må bli satt av midler i statsbudsjettet for 2006. På denne måten kan vi få et mer nøyaktig bilde av de samfunnsøkonomiske konsekvensene av å styrke dette feltet, samtidig som det tverretatlige samarbeidet styrkes. Prosjektet bør gå over tid og følges opp med evaluering.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

« Stortinget ber Regjeringen i statsbudsjettet for 2006 sette av midler til et stort, landsomfattende, tverrfaglig prosjekt hvor kriminalomsorgen, sosialetaten, arbeidsformidlingen og skoleverket skal være involvert. Deltakerne i prosjektet skal skaffes fast arbeid og få tett oppfølging i fritiden. »

Fengsler uten opplæring

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen, viser til meldingen som konstaterer at det i dag er 13 fengsler som ikke har noe opplæringstilbud i regi av skoleverket. Kartleggingen av innsattes utdanningsbakgrunn viser at rundt 5 % av de innsatte ved disse fengslene ikke har

fullført grunnskoleutdanning, og hele 37,6 % av dem ikke har fullført noen form for videregående opplæring. Dette avdekker, slik flertallet ser det, et stort behov for opplæring i de fengslene som i dag ikke har skoletilbud.

Flertallet viser til at hele 50 % av de innsatte i de fengslene som i dag ikke har skole, ønsker å ta mer utdanning. Flertallet er kjent med at ved fengslene i Danmark og Finland, får samtlige tilbud om opplæring. Ved Sveriges 54 fengsler er det kun 1 eller 2 (fengsel for promilledømte) som i dag ikke har tilbud om opplæring. Flertallet mener at det manglende skoletilbudet er alvorlig og ber Regjeringen, både økonomisk og organisatorisk, lage en plan som sikrer at det blir gitt opplæring ved de fengslene som i dag ikke har skole.

Rettighetsbasert opplæring

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen ser positivt på at departementet ønsker å identifisere behovet for rettighetsbasert opplæring. Flertallet mener det er viktig å ha et utvidet perspektiv på en slik kartlegging. Flertallet foreslår at en slik kartlegging bør følge opp kartleggingen av de innsattes utdanningsbakgrunn og utdanningsbehov, med tanke på å kartlegge innsatte som har rett til opplæring, men som ikke får det. Det vil være aktuelt å finne ut hvorfor de ikke får slik opplæring, om de ønsker opplæring (og hva slags opplæring de ønsker) og hvordan slike ønsker kan imøtekommes.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsens har merket seg at det i norske fengsler er en betydelig andel utlendinger blant de innsatte, om lag 18 %. Disse medlemmer har merket seg departementets henvisning til rekommandasjoner fra Europarådet når det gjelder utenlandske og andre minoritetsspråklige fanger. Disse medlemmer har merket seg henvisningen til at det anbefales at fengslene må ta « særlig hensyn til utlendinger og andre minoritetsspråklige og deres spesielle opplæringsbehov, særlig når det gjelder språk ».

Disse medlemmer avviser særbehandling og særrett for utenlandske og andre minoritetsspråklige fanger. Disse medlemmer viser til at Fremskrittspartiet vil at alle utenlandske statsborgere som dømmes for forbrytelser med strafferamme fra ubetinget fengsel i 3 mnd. og oppover, automatisk utvises fra landet. For øvrige utenlandske fanger kan etter disse medlemmers syn hensyn til Den europeiske menneskerettighetskonvensjons tilleggsprotokoll § 2 om rett til opplæring for utenlandske fanger ivaretas gjennom alminnelig tilbud om voksenopplæring. Minoritetsspråklige fanger med norsk statsborgerskap som ikke behersker norsk, bør i sitt tilbud om tilpasset opplæring få innpasset opplæring som kan sikre tilfredsstillende ferdigheter i norsk muntlig og skriftlig for å sikre at de kan klare seg i samfunns- og arbeidsliv etter endt soning. Innenfor denne rammen inngår også rett og plikt til opplæring i norsk og samfunnskunnskap

iht. endringene i introduksjonsloven Innst.O.nr.18 (2004-2005) Ot.prp.nr.50 (2003-2004). Disse medlemmer forutsetter at en stykkprisbasert finansiering også skal fange opp nødvendig utgiftsdekning for slike tiltak.

Disse medlemmer stiller seg avvisende til departementets omtale av at retten til opplæring for utenlandske fanger må sikres, og derved avvisende til de betydelige utgifter en slik sikring av rett til opplæring vil medføre for staten.

Disse medlemmer har registrert departementets forslag som er oppsummert i meldingens kap. 3.7. I tråd med eget forslag om ny modell for organisering av opplæring innenfor kriminalomsorgen legger disse medlemmer til grunn at de tiltak som beskriver økt ansvar og økt deltagelse fra skoleeiere og lokale skoler, skjer innenfor rammen av kontrakter mellom kriminalomsorgen og utdanningsmyndighetene etter en ny modell for hovedorganisering for opplæring innenfor kriminalomsorgen.

Disse medlemmer peker spesielt på at dette vil være nødvendig også for å sikre opplæring uavhengig av skoleåret. Disse medlemmer stiller seg også avvisende til første del av Regjeringens forslag om at « den lokale skolen og skoleeiere må legge vekt på å inkludere oppfølgingsklasser i hele skolens virksomhet og tilpasse tilbudene til den enkeltes behov ».

2.4 Finansiering

Finansiering av opplæringstilbud

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen, viser til kartleggingen av innsattes utdanningsbakgrunn som viser at om lag 8 % av dem ikke har fullført grunnskole og at hele 49 % ikke har ikke fullført noe nivå av videregående opplæring. De innsatte ligger dermed langt under befolkningen for øvrig når det gjelder utdanningsnivå. Flertallet mener det er særlig alvorlig at så mange som 65 % av de innsatte under 25 år ikke har fullført videregående skole.

Flertallet synes likevel det er positivt å lese at det er hele 65 % av de innsatte som har minst ett utdanningsønske. Dette er motivasjon som må gripes tak i og følges opp. Flertallet mener skolen i fengslene må få kapasitet til å møte behovene og til å følge opp de ulike utdanningsønskene som de innsatte har. Det er etter flertallets mening svært viktig at det blir gitt en opplæring som så langt som mulig samsvarer med de innsattes behov.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre viser til St.prp.nr.1 (2004-2005) fra Justis- og politidepartementet der det framgår at fengselskapasiteten er økt med 320 plasser fra 2002 til utgangen av 2004. Disse medlemmer er kjent med at den økningen ikke har ført til økte midler til opplæring. Disse medlemmer ser med bekymring på at et økende antall fanger på denne måten ikke får et fullgodt undervisningstilbud i fengselet, og viser til

flertallsmerknaden foran under kapitlet « Fengsler uten opplæring » om utarbeidelse av en plan for å sikre opplæring ved fengsler som i dag ikke har opplæring, og forutsetter at planen også skal omfatte de fengsler som i dag ikke har et fullgodt undervisningstilbud.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet er kjent med at det ikke er avsatt midler i forbindelse med at soningskapasiteten har økt de siste årene. Ifølge St.prp.nr.1 (2004-2005) fra Justis- og politidepartementet har fengselkapasiteten økt med 320 plasser fra 2002 til utgangen av 2004. Dette har skjedd uten at økningen i antall soningsplasser har blitt fulgt opp med midler til opplæring.

Disse medlemmer viser til at da Stortinget gjorde vedtak om denne meldingen, ba Stortinget også om at: «Meldingen må ta utgangspunkt i de utfordringer som forskningsevalueringen av fengselsundervisningen skisserer, og fremme en helhetlig tiltaks- og finansieringsplan for hvordan kvaliteten på opplæringen i kriminalomsorgen kan forbedres.»

Disse medlemmer konstaterer at dette ikke er gjort. Disse medlemmer ber derfor om at meldingen blir fulgt opp med en finansieringsplan som sikrer fengselsundervisningen forutsigbare rammevilkår.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

« Stortinget ber Regjeringen i statsbudsjettet for 2006 legge fram en finansieringsplan for fengselsopplæringen som sikrer forutsigbare rammevilkår. »

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti mener at planen skal dekke opp etterslepet av de nye soningsplassene, sikre opplæring i fengsler som i dag ikke har opplæringstilbud, sikre finansiering og utbygging av fengselsbibliotekene. Finansieringsplanen bør bygge på en modell der hver soningsplass utløser timer/midler til opplæring.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen har merket seg at finansieringen av opplæringen innenfor kriminalomsorgen skjer ved øremerket statlig tilskudd. Disse medlemmer har videre merket seg at dette er basert på avtaler fra 1989 mellom staten og hver enkelt fylkeskommune som har fengsel i sitt fylke. Disse medlemmer mener at det i forbindelse med den fremlagte meldingen om opplæring i kriminalomsorgen, samt eget forslag om ny modell for organisering, også bør foretas en gjennomgang av finansieringsordningen. Disse medlemmer legger til grunn en finansieringsordning som i hovedsak baseres på statlig stykkprisfinansiering som inkluderer opplegg for slutføring av påbegynt opplæring også etter endt soning. Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

« Stortinget ber Regjeringen legge frem sak om statlig finansiering av opplæring innenfor kriminalomsorgen. »

3. Forslag fra mindretall

Forslag fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet:

Forslag 1

Stortinget ber Regjeringen i statsbudsjettet for 2006 legge fram en finansieringsplan for fengselsopplæringen som sikrer forutsigbare rammevilkår.

Forslag fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen:

Forslag 2

Stortinget ber Regjeringen legge frem sak om organisering av samlede tiltak overfor straffedømte i en modell der Justisdepartementet tillegges et overordnet ansvar.

Forslag 3

Stortinget ber Regjeringen legge frem sak om statlig finansiering av opplæring innenfor kriminalomsorgen.

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti:

Forslag 4

Stortinget ber Regjeringen i statsbudsjettet for 2006 sette av midler til et stort, landsomfattende, tverrfaglig prosjekt hvor kriminalomsorgen, sosialetaten, arbeidsformidlingen og skoleverket skal være involvert. Deltakerne i prosjektet skal skaffes fast arbeid og få tett oppfølging i framtiden.

4. Komiteens tilråding

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til meldingen og råder Stortinget til å gjøre slikt

vedtak::

St.meld.nr.27 (2004-2005) - om opplæringen innenfor kriminalomsorgen - vedlegges protokollen.

Oslo, i kirke-, utdannings- og forskningskomiteen, den 24. mai 2004

Rolf Reikvam, leder
Lena Jensen, ordfører

Stortingsdebatten 2/6-2005

Torsdag 2. juni 2005 behandlet Stortinget sak nr. 5 Innstilling fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen om opplæringen innenfor kriminalomsorgen (Innst. S. nr. 196 (2004-2005), jf. St.meld. nr. 27 (2004-2005)). Vi trykker debatten i sin helhet.

Presidenten: Etter ønske fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen vil presidenten foreslå at taletiden blir begrenset til 5 minutter til hver gruppe og 5 minutter til statsråden.

Videre vil presidenten foreslå at det ikke blir gitt anledning til replikker etter de enkelte innlegg, og at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Lena Jensen (SV) [12:51:37]

(ordfører for saken): Dette er på mange måter en viktig dag. Det er første gang Stortinget behandler en melding om opplæring innenfor kriminalomsorgen. Vi har fått en bred forskningsevaluering av fengselsopplæringen som viser at vi har store og mange utfordringer når det gjelder opplæring. Opplæringen har i dag rett og slett for lite omfang, den er usystematisk, og det er for dårlig systematikk i samarbeidet mellom de ulike etatene. Evalueringen viser også at det blir gitt opplæring i 34 av 47 fengsler. 13 er altså uten opplæring. 80 pst. av de innsatte har ikke fullført grunnskolen. 13 pst. av de innsatte har ikke fullført videregående opplæring. 65 pst. av de innsatte under 25 år har ikke fullført videregående opplæring. De innsatte har et mye lavere utdanningsnivå enn man har i landet for øvrig, og vi vet at hele 65 pst. av de innsatte har minst ett utdanningsønske. Dette er motivasjon som må følges opp.

Flertallet slår fast at skolene i fengslene må få kapasitet til å møte behovene og til å følge opp de ulike utdanningsønskene som de innsatte har. Kartleggingen av de innsattes utdanningsbakgrunn og utdanningsbehov viser at et høyt antall innsatte oppgir at de har lese- og skriveproblemer og lærevansker i matematikk, henholdsvis om lag 30 og 40 pst. Derfor er jeg glad for at Regjeringen sier at den vil igangsette et pilotprosjekt på dette området.

Jeg er veldig glad for at Stortinget tidligere fattet et vedtak hvor man bad Regjeringen legge fram en egen stortingsmelding om fengselsundervisningen og fremme en helhetlig tiltaks- og finansieringsplan. I dag

behandler vi denne meldingen. Dette er, som jeg sa i stad, en historisk stortingsmelding. Det er første gang det legges fram en slik melding i Norge. Meldingen og innstillingen er brede og favner veldig mange områder. Meldingen inneholder en rekke positive forslag som er basert på en bred forskningsbasert evaluering av fengselsopplæringen. De merknader som komiteen i dag kommer med, vil ytterligere styrke meldingen og gjøre den mer forpliktende.

Stortinget vedtar i dag noe som innebærer en klar forbedring av opplæringstilbudet for de innsatte. Det er viktig at man ser opplæringen i forhold til de innsattes behov og forutsetninger. I fengslene soner ulike grupper med ulike opplæringsbehov. Mens noen innsatte var i en utdanningssituasjon før fengselsoppholdet, har andre innsatte liten eller mangelfull førstegangsutdanning.

Et flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, står bak store deler av innstillingen. Jeg vil ikke gå inn på Fremskrittspartiets standpunkter i mitt innlegg. Det regner jeg med at de selv vil redegjøre for.

Opplæring innenfor kriminalomsorgen er av stor betydning. Det bidrar både til bedre rehabilitering for den enkelte og er et viktig bidrag til større trygghet i samfunnet. Et forsterket opplæringstilbud i fengslene må derfor ses som en investering for framtiden. Jeg ser det som viktig at meldingen målbærer ambisjoner om å utvikle opplæringstilbudet innenfor kriminalomsorgen til samme nivå som i det øvrige skoleverket, og å gi de innsatte samme rettigheter som befolkningen for øvrig, samt at utenlandske fanger også gis rett til utdanning, og at lærere i fengselsopplæringen må gis samme mulighet til kurs og utdanning som de som underviser utenfor. Det skal, som jeg var inne på, igangsettes et pilotprosjekt om lærevansker blant norske innsatte. Jeg viser også til at prosjektet skal evalueres i etterkant.

Det må legges til rette for å kunne tilby opplæring gjennom hele skoleåret, sies det i stortingsmeldingen, og dette er viktig. Stortinget har sagt at man ønsker å styrke rådgivningstjenesten, og at denne skal gjelde hele feltet. Rådgivningen skal styrkes, slår komiteen fast.

Et annet punkt Regjeringen legger fram, er styrking av realkompetansevurderingen. Komiteen er enig med Regjeringen i at det er viktig.

Komiteens flertall fokuserer på at tilrettelagt opplæring for kvinner er et viktig felt, og at det er en utfordring. Dette må det legges bedre til rette for.

Komiteen fokuserer også på at man ønsker å styrke de praktisk-estetiske fagene samtidig som man ønsker å styrke yrkesfagsatsingen. Vi har lagt vekt på et prosjekt som heter «Musikk i fengsel og frihet». Vi ønsker at dette skal bli et landsomfattende tiltak med fast

finansiering, og vi ber Regjeringen komme tilbake med forslag i den forbindelse. Noe annet som er viktig, og som man legger vekt på fra flertallets side, er oppfølging etter endt soning. Jeg vil komme tilbake til dette senere.

Eva M. Nielsen (A) [12:56:55]:

Innledningsvis vil jeg peke på at meldinga har fått en veldig god mottakelse i komiteen. Det er i stor grad enighet om de tiltak som Regjeringa foreslår. For Arbeiderpartiet er det viktig å understreke at de innsatte skal ha samme rett til god og tilrettelagt utdanning som øvrige samfunnsborgere. Dette er et ruvende prinsipp, som da også har ligget til grunn for vår behandling. Fra Arbeiderpartiets side vil jeg understreke at muligheten for utdanning under soning kan være nettopp det elementet som skal til for å hjelpe unge lovbyggere og andre til et bedre liv – et liv uten kriminalitet og uten fornedelse.

Vi har i arbeidet med denne meldinga stadig kommet tilbake til behovet for godt samarbeid mellom skole og arbeidsbedrift i fengsel – dette også sett i sammenheng med de innsattes muligheter til å få vurdert sin realkompetanse.

Pr. i dag er det dessverre flere norske fengsler som ikke tilbyr utdanning under soning. Det er etter mitt syn meget beklagelig. Like uverdigg er det at norsk fengselsvesen har sviktet når det gjelder å legge til rette for utdanning for kvinnelige innsatte, enda statistikken viser at kvinner generelt er mer interessert i å ta utdanning under soning enn det menn er. Komiteens flertall ber da også om en bedre tilrettelegging for denne gruppen.

Undervisningstilbudet både for kvinner og for menn skal jo i første rekke bidra til å gi den straffedømte et bedre liv, samtidig som det må anses som et forebyggende tiltak sett fra samfunnets side.

Avslutningsvis vil jeg vise til en fellesmerknad fra SV og Arbeiderpartiet hvor disse to partiene understreker at frigang til skole og arbeid bør benyttes i langt større grad enn i dag. På denne måten vil innsatte kunne få tilgang til samfunnets ordinære tilbud, som bibliotek og behandlingstilbud.

For å kunne realisere de tiltak som meldingen bebuder, er det nødvendig med en gjennomgang av finansieringen av opplæringen innenfor kriminalomsorgen. Arbeiderpartiet foreslår derfor sammen med SV at Regjeringa i løpet av 2006 skal legge fram en finansieringsplan for fengselsopplæringa som sikrer forutsigbare rammer.

Det må være et mål at alle fengsler kan tilby utdanning, at det legges bedre til rette for kvinnelige innsatte som ønsker et slikt tilbud, og at yrkesrettede fag prioriteres. Arbeiderpartiet vil ikke stemme for SVs forslag, forslag nr. 4. Vi synes det er problematisk om Stortinget skal vedta at, som det står i forslaget:

«Deltakerne i prosjektet skal skaffes fast arbeid ...»

Det er vel ikke så enkelt som at Stortinget kan vedta at folk skal få fast arbeid.

Raymond Robertsen (H) [13:00:15]:

St.meld. nr. 27 har fått en positiv mottagelse både i fagmiljøet og under behandlingen i komiteen. Komiteen står sammen om de fleste merknader som er positive til Regjeringens forslag.

Før jeg går videre i innlegget mitt, tror jeg det er viktig å understreke at

dagens fengselsundervisning er god, og at man får et godt og verdig tilbud i norske fengsler allerede i dag. Opplæringen for innsatte i norske fengsler skal forbedres. For å nå dette målet skal det gis bedre muligheter til tilpasset opplæring, det skal legges større vekt på yrkesfagopplæring, og en bedre oppfølging etter fengselsoppholdet skal sikres.

Høyre mener det er positivt at meldingen er så klar både på situasjonsbeskrivelsen og på virkemidler for å gi en bedre fengselsundervisning. De viktigste virkemidlene er å sikre at innholdet i opplæringen er likeverdig, og at den gir samme kompetanse som skoleverket ellers.

I meldingen foreslås det at dagens modell for forvaltningssamarbeid videreføres. Prinsippet om at nærliggende skole får ansvaret for opplæringen i fengselet, skal videreføres. Dette har vist seg å være en god organisering som fungerer veldig godt.

Fengselsundervisningen kan på denne måten dra nytte av et større utvalg av lærere og dermed få større bredde i sine tilbud, da det er stor variasjon mellom ønsker og behov hos de innsatte.

For Høyre er det positivt at et bredt flertall støtter denne modellen, og at det brede flertallet også er enig i at det overordnede ansvaret ligger hos

Utdanningsdepartementet.

De yrkesfaglige opplæringstilbudene har fått en bred omtale i meldingen. Det må bli et utvidet og bedre samarbeid mellom skolen i fengselet og arbeidsdriften. Dette samarbeidet er ikke på langt nær godt nok enkelte steder. Arbeidsdriften skal også være kompetansebyggende, og nær kontakt med skolen er ofte nødvendig og naturlig. Det er viktig å understreke den muligheten som ligger i at flere av verkstedene er godkjente lærebedrifter. Dette gjøres det i for liten grad bruk av.

Flertallet understreker også behovet for kompetanseutvikling og kompetanseheving for lærerne i fengslene. Regjeringen gjennomfører en rekordsatsing på kompetanseheving i skoleverket gjennom Kunnskapsløftet. Denne kompetansehevingen må også fengselslærerne ta del i.

IKT har også stor betydning i fengselsundervisningen. Fra Høyres side vil vi understreke viktigheten av at det finnes gode løsninger som tilfredsstiller både de pedagogiske og de sikkerhetsmessige utfordringene. I Norge brukes frigang i liten grad. Høyre er enig i at fengslene kan vurdere frigang for innsatte som kan ha

nytte av det i opplæringen. Det må understrekes at en vurdering må bygge på den innsattes behov og sikkerhet for øvrige borgere. Det er naturlig å anta at frigang i hovedsak må skje fra åpne fengsler. Høyre er derfor ikke enig med venstresiden, som ønsker en ukritisk bruk av frigang som virkemiddel.

13 av 47 fengsler har i dag ikke opplæringstilbud. Undersøkelser bekrefter at det er et stort behov for opplæring i de fengslene som i dag ikke har et tilbud. Man har også økt antallet soningsplasser, uten at rammene for undervisning har økt i takt med det. Det er grunn til å peke på dette faktum, siden det uten tvil er slik at god opplæring øker muligheten for et liv uten kriminalitet etter endt soning. Jeg vil derfor vise til en merknad der Høyre er med, hvor man ber om at det utarbeides en plan for å sikre at det blir gitt opplæring både ved fengsler som i dag ikke har opplæring, og der det er manglende kapasitet.

St.meld. nr. 27 peker fremover. Fengselsundervisningens betydning understrekes og settes inn i den rette sammenheng. Det er derfor med stor tilfredshet jeg konstaterer den store enigheten både om faktabeskrivelsen og om de foreslåtte tiltak for å gi en bedre undervisning for økt kompetanse blant de innsatte.

Karin S. Woldseth (FrP) [13:05:06]:

Før jeg glemmer det, tar jeg opp alle Fremskrittspartiets forslag i innstillingen.

Så til saken. Fremskrittspartiet er tilfreds med at Regjeringen gjennom meldingen har fulgt opp vedtak basert på forslag fremmet av Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet i Budsjett-innst. S. nr. 12 for 2003-2004 om fengselsundervisning. Fremskrittspartiet er enig i at målet for opplæringen innenfor kriminalomsorgen er det samme som for annen opplæring. Likevel mener vi at opplæring innenfor kriminalomsorgen må ha realistiske målsettinger i forhold til den soningsmessige rammen eleven befinner seg i. Realistiske målsettinger omfatter styrking av basisferdigheter og yrkesrettet utdanning basert på realkompetanse.

Fremskrittspartiet peker på at behovet for tilpasset opplæring er særlig viktig i fengselsundervisningen, der elevenes kompetanse og forutsetninger er svært ulike, og der andel elever med lese- og skrivevansker og lærevansker i matematikk er svært høy.

Fremskrittspartiet understreker spesielt fengselsundervisningens mulighet til å gi alle innsatte et grunnlag for å klare seg i samfunns- og arbeidsliv. Ikke bare for innsatte som er rettighetslever, men for alle innsatte må det derfor legges til rette for yrkesfaglig opplæring av kortere og lengre varighet, basert på realkompetanse og med bedre bruk av fengselsetatens godkjente lærebedrifter. Likevel mener Fremskrittspartiet at rettighetslever skal og må prioriteres.

Fremskrittspartiet har merket seg at departementet vil videreføre prinsippet om at en nærliggende videregående skole får ansvaret for opplæring i fengsel, der den lokale skole og skoleeier i større grad må bruke et større utvalg av lærere både fra den lokale videregående skolen og fra andre skoler i fylket.

Fremskrittspartiet har merket seg at departementet ser dette som et viktig tiltak for å unngå at skolen oppfattes som en del av fengselet og utvikles i retning av en selvforsyningsmodell. Fremskrittspartiet deler ikke dette synet. Fremskrittspartiet mener tvert imot at en variant av det som kalles selvforsyningsmodellen, bør vurderes, og at en utvidet forbindelse mellom ordinær skole og opplæring innenfor kriminalomsorgen ikke bør finne sted. Vi har merket oss at den såkalte importmodellen er enerådende i norske fengsler, men at de øvrige nordiske landene har valgt en annen modell. Fremskrittspartiet ønsker at Justisdepartementet tillegges et overordnet ansvar for alle tiltak innenfor den samlede straffegjennomføringen, basert på en blanding av den såkalte selvforsyningsmodellen og kontraktsmodellen. Vi har derfor fremmet følgende forslag:

«Stortinget ber Regjeringen legge frem sak om organisering av samlede tiltak overfor straffedømte i en modell der Justisdepartementet tillegges et overordnet ansvar.»

Vi legger til grunn at departementet ikke bare vurderer, men aktivt gjennomfører tiltak for å klargjøre det formelle ansvaret for oppfølging etter avsluttet straffegjennomføring, slik at avbrudd i utdanningstilbudet kan unngås, og at dette naturlig gjøres innenfor rammen av en ny modell for organisering.

La meg understreke at Fremskrittspartiet stiller seg avvisende til økt bruk av frigang i forbindelse med opplæring innenfor kriminalomsorgen.

Avslutningsvis har vi merket oss at finansieringen av opplæringen innenfor kriminalomsorgen skjer ved øremerket statlig tilskudd, og at dette er basert på avtaler fra 1989 mellom staten og hver enkelt fylkeskommune som har fengsel i sitt fylke. Fremskrittspartiet mener at det bør foretas en gjennomgang av finansieringsordningen, og legger til grunn en finansieringsordning som i hovedsak baseres på statlig stykkprisfinansiering som inkluderer opplegg for slutføring av påbegynt opplæring også etter endt soning, og fremmer også et slikt forslag.

Presidenten: Representanten Karin S. Woldseth har tatt opp de forslag hun refererte til.

Elsa Skarbøvik (KrF) [13:09:49]:

«Skolegangen gir oss en mulighet til å gjøre en endring i livet», sa en fange ved Sem fengsel til Tønsbergs Blad sist uke. Han har snart opparbeidet seg generell studiekompetanse mens han soner straffen sin. Sem fengsel har 12 faste skoleplasser

og et botreningstiltak og gir også tilbud om individuell opplæring for fanger med brev- og besøksforbud.

En undersøkelse viser at to tredjedeler av de innsatte ønsker å gå på skole mens de sitter inne, og 65 pst. av de innsatte under 25 år har ikke videregående opplæring. For Kristelig Folkeparti er det viktig å presisere at opplæringsloven gjelder også for de innsatte i fengslene. Opplæring er med på å gi soningen et innhold som betyr noe. Meldingen som vi behandler i dag, er derfor viktig for veien videre for fengselsundervisningen

Vi vet at 13 fengsler ikke har noe skoletilbud i dag. Det er nødvendig, slik det står i meldingen, at det blir utarbeidet en plan for å sikre opplæring også ved disse fengslene. I revidert nasjonalbudsjett for i år er det foreslått at soningskapasiteten skal økes med 91 plasser, og da er det samtidig også foreslått å øke posten til opplæring innenfor kriminalomsorgen med 1,6 mill. kr for nettopp å kunne tilby opplæring til disse innsatte.

I forbindelse med en nordisk kartlegging av fengselsundervisningen påpekes det i rapporten «Å lære bak murene» at en godt utbygd fengselsundervisning antas å være en kriminalforebyggende investering. Flere vil gå over i videre skolegang og arbeid etter avsluttet soning. Utdanningen blir da også en del av arbeidet med å skape seg en plattform å stå på etter løslatelsen.

I Fafo-rapporten om levekår blant innsatte vises det til de mange innsatte som har lese- og skrivevansker. Det er et stort behov for spesialundervisning, men aller viktigst er tilpasset opplæring. Derfor er det viktig med det pilotprosjektet departementet vil sette i gang for nettopp å utvikle målrettet tilpasset opplæring.

Skreddersydde opplegg er avgjørende. Da kan man også ansvarliggjøre den innsatte, og det er lettere å følge opp. Lærerne må ha kompetanse som møter fangenes særlige behov for opplæring, og også de trenger etterutdanning som andre lærere. De har også behov for kompetanse i voksenpedagogikk.

Det er av stor betydning for mange å få en kartlegging av et helhetlig utdanningsløp som begynner i fengslet og kan avsluttes utenfor. Det krever samarbeid mellom kriminalomsorgen og utdanningssektoren. Det kritiske øyeblikk er ved løslatelsen. Her er oppfølgingen viktig. Meldingen peker på mulighetene for å kunne samordne skolens opplæring med arbeid, programmer og andre tilbud. Nettopp bekymringer for arbeid, bolig og rusmisbruk kan skape sperrer for læring. En må derfor styrke de innsattes tro på seg selv og egne muligheter. I denne sammenheng vil jeg vise til Steinkjer-modellen som er omtalt, og som bør videreutvikles til bruk ved ulike typer fengsler.

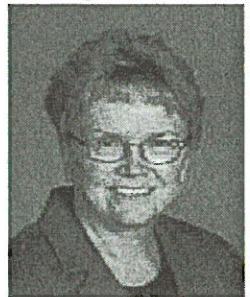
Realkompetansevurdering er et viktig verktøy. Da kan man vurderes på den faktiske fagkompetansen man har, selv om man ikke har gått på skole for å nå den. Det spørres spesielt etter yrkesfaglig opplæring, og stortingsmeldingen legger opp til at denne skal styrkes. Slik også for de praktisk-estetiske fagene.

Det er foreslått 1 mill. kr ekstra i revidert nasjonalbudsjett til bibliotektilbudet i fengslene. Fengslene som er med i ordningen for statlig finansiert fengselsbibliotek, omfatter i overkant av 50 pst. av soningsplassene. I 2002 var det 89 utlån pr. innsatt, mens gjennomsnittlig utlån pr. innbygger i Norge var 5,3. Det er viktig at planene om å styrke tilskuddet til bibliotektilbudet i fengslene følges opp. Gjennom den nye bevilgningen i revidert nasjonalbudsjett kan to nye fengselsbibliotek opprettes. Dette er også viktig for en god fengselsundervisning.

Jeg er glad for at meldingen får en god oppslutning både her i dag og ute i de aktuelle miljøene. Det lover godt for framtiden, slik at enda flere kan få en skolegang som, slik det ble sagt gir «mulighet til å gjøre en endring i livet».

Magnhild Meltveit Kleppa (Sp) [13:14:36]:

Opplæring og kompetanse er viktig for alle mennesker. Når Stortinget i dag behandler opplæringa innan kriminalomsorga, fokuserer ein på det opplæringstilbodet som blir gitt til menneske som sonar. Utdanning medverkar til rehabilitering for den enkelte som skal frå soning til samfunn. Det er eit viktig bidrag til større tryggleik i samfunnet.

Senterpartiet meiner at eit betra og forsterka utdanningstilbod for denne gruppa enkeltpersonar er ei god investering, for den enkelte og for samfunnet. Stortinget vil styrkja fengselsundervisninga ved å leggja til rette for den enkelte innsette si moglegheit for ei betre tilpassa opplæring. Senterpartiet er einig med Regjeringa i at lærarane i fengselsopplæringa må få tilgang på den same kompetanseutviklinga som lærarar i det ordinære skuleverket no skal delta i. Det er eit faktum at det er eit høgt tal på innsette har store lese- og skrivevanskar og lærevanskar i matematikk. Dette må det takast omsyn til.

Senterpartiet meiner realkompetansevurdering vil vera ein viktig reiskap for dei innsette, slik at ein kan kartleggja kva slags utdanning den enkelte har behov for. Vi meiner difor det er bra at Regjeringa vil setja i gang eit prosjekt med realkompetansevurdering av innsette der prinsippet om tilpassa opplæring skal leggjast til grunn, og at prosjektet skal evaluerast. Vidare meiner Senterpartiet at skulen i fengselet i større grad enn i dag bør tilby heil eller delar av yrkesfagleg opplæring. Fleire av fengselsverkstadene er godkjende lærebedrifter, men evalueringane viser at verkstadene i liten grad blir brukte som opplæringsstad for formell yrkesfagleg opplæring.

Biblioteka er i dag ei undervurdert informasjonskjelde og ein salderingspost i mange kommunar, også i fengsla. Ein viktig del av det engasjementet og den aktiviteten vi ynskjer når det gjeld opplæring i fengsla, er at biblioteka blir styrkte.

Senterpartiet støtter departementet i at når fengsla skal utvidast eller renoverast, skal skulelokale gå inn i byggeprogramma. Men Senterpartiet meiner at det òg må lagast planar for å utvikla skulelokale i eksisterande fengsel, sjølv om det ikkje ligg føre utbyggingsplanar. Utdanningsmoglegheitene skal ikkje i utgangspunktet vera avhengig av kvar ein sonar.

Altfor mange opplever for stor passivitet i fengselet, og å bli sende ut med ein plastpose eller to og lite oppfølging etterpå. Det å sikra ei betre opplæring er jo faktisk å sikra den enkelte ein langt betre plattform, med den gevinsten som dette gjev både for den enkelte som har sona ei straff, og for samfunnet.

Denne stortingsmeldinga må følgjast opp i framtidige budsjett. Det er ikkje direkte overraskande, men det er litt forunderleg at regjeringspartia ikkje kan vera med på å seia noko om det. Her ligg det føre eit forslag, der ein kort og godt ber Regjeringa om i statsbudsjettet for 2006 å leggja fram ein finansieringsplan for fengselsundervisninga for å sikra føreseielege rammevilkår. Det må jo vera ein føresetnad at det blir lagd ein slik plan, dersom denne meldinga skal følgjast opp. Og det er slik at Stortinget faktisk bad Regjeringa om ein heilskapleg tiltaks- og finansieringsplan då denne meldinga vart bestilt.

Statsråd Kristin Clemet [13:19:22]:

Jeg har vel ikke behov for å si så veldig mye om denne innstillingen, annet enn at jeg er meget tilfreds med den. Jeg synes det ser ut som saksordføreren og komiteen har gjort et meget grundig arbeid, og jeg er selvfølgelig glad for at det er så stor oppslutning om Regjeringens forslag. Det er også mitt inntrykk at denne meldingen er godt mottatt utenfor dette hus. Selve utgangspunktet for meldingen er jo at god opplæring for innsatte øker mulighetene for at de kan leve et liv i selvhjelpenhet og uten ny kriminalitet når straffegjennomføringen er over. Det er det da også mange gode eksempler på.

Et annet utgangspunkt er at de har de samme utdanningsrettigheter som andre, selv om disse i en viss utstrekning må balanseres mot de praktiske rammer som settes i forbindelse med straffegjennomføringen. Det er videre et utgangspunkt at vi må innse at oppgaven med å fylle disse rettighetene med innhold er mer krevende enn ellers. Det skyldes bl.a. at utdanningsnivået i denne gruppen er dårligere enn i befolkningen ellers. Gjennomsnittlig snakker vi kanskje om et kunnskapsnivå som ligger 25 år tilbake i tid, at de yngste har særlige behov, og at vi kanskje mangler en fullstendig oversikt over behov og ønsker.

Det er også en utfordring at mønsteret blant innsatte og bruken av fengslene har endret seg, ved at det i dag er innsatte med lengre dommer i fengsler som tidligere ble brukt til korttidssoning. Og fengselet setter naturligvis noen rammer i seg selv fysisk og i forhold til skolen som

innretter seg annerledes, bl.a. ved å ha et skoleår som ikke nødvendigvis er tilpasset et fengselsår, for å si det slik. Det som er utgangspunktet, er at disse oppgavene ikke løses godt nok i dag, selv om de selvsagt løses godt i forhold til svært, svært mange andre land.

Nå har vi en del evalueringer og rapporter som forteller oss mer om status og situasjonen i norske anstalter. Da er i grunnen mitt enkle utgangspunkt at målet er at de reformene vi har gjennomført for øvrig når det gjelder utdanning i vårt land, det være seg

Kompetansereformen, Kvalitetsreformen i høyere utdanning eller det forestående Kunnskapsløftet i grunnskole og videregående opplæring, og ønskene om forhøyet kvalitet i opplæringen, også skal gjelde innsatte. Derfor har Regjeringen i denne meldingen foreslått en rekke konkrete forslag for å få det til, som å få til mer fornuftig begynnelse og slutt på opplæringen, et mer helhetlig utdanningsløp også for innsatte, realkompetansevurdering, som jeg tror er meget viktig, tilpasset opplæring, bruk av IKT på en måte som lar seg forene med selve straffegjennomføringen, yrkesfaglig opplæring ved å ta i bruk fengselet på en mer aktiv måte, bl.a., og kompetanseutvikling for lærere. Mange andre forslag har vært nevnt her nå, og jeg setter pris på at disse får stor oppslutning her i Stortinget.

Presidenten: De talere som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Finn Kristian Marthinsen (KrF) [13:23:00]:

Når jeg tar ordet i denne debatten, har det sammenheng med at jeg i en del år nå har vært saksordfører for kriminalomsorgen innenfor justisbudsjettet. Det som dreier seg om opplæring, er en viktig bit også sett fra den synsvinkelen. Fengselsstraff er, i hvert fall sett fra Kristelig Folkepartis ståsted, for det første samfunnets

reaksjon på uønsket atferd, og dernest er det samfunnets tilrettelegging for rehabilitering av den kriminelle til et kriminalitetsfritt liv. Det betyr at det er en viktig periode, kanskje den viktigste perioden, i en persons liv når han eller hun for første gang kommer inn i et fengsel fordi man har bak seg en atferd som samfunnet ikke aksepterer.

Vi har ganske klare måltall på at svært mange av dem som er i fengslene, er personer som – jeg liker ikke uttrykket «er mislykkede», for jeg ønsker ikke å beskrive noen mennesker som mislykkede, alle mennesker er egentlig vellykkede – ikke har klart seg i samfunnet på en slik måte at de har fått den atferden som normalmennesket utøver. Derfor er det viktig at de når de kommer i fengsel, ikke blir møtt med krav som de heller ikke der klarer å oppfylle.

Derfor er jeg glad for at man så sterkt understreker at man ønsker tilpasset opplæring, for det er klart at man må ta utgangspunkt i den enkelte innsattes behov, forutsetninger og ønsker. Det hjelper ikke å komme med

noe som noen kloke hoder har funnet ut at det bør han kunne, eller det bør hun gjøre. Vi må ta utgangspunkt i personene, og så må vi passe dette til. Jeg synes at det som har vært signalisert gjennom meldingen, og også det som innstillingen gir uttrykk for, tyder godt. Jeg vil gjerne understreke det som også andre her har sagt: Det er viktig med en sammenheng mellom det som skjer når en person er inne i fengselet, og det som skjer når vedkommende løslates og skal ut i det sivile samfunn. Da er det viktig at man også i forhold til skolevesenet har en oppfølgende kontakt som er etablert lenge før vedkommende ble løslatt fra fengselet, slik at man ikke løslates til usikkerhet og spørsmål, men at man løslates til noe man ønsker å føre videre, fordi det var så positivt det man begynte på i fengselet.

Lena Jensen (SV) [13:26:21]: Da Stortinget bad om en stortingsmelding om fengselsopplæringen, bad man også om en finansieringsplan. Denne finansieringsplanen foreligger ikke.

Vi er nødt til å forholde oss til virkeligheten. Det som har skjedd i løpet av denne statsrådens periode, er at 320 nye soningsplasser er opprettet uten at én krone er kommet til fengselsopplæring. Dette er situasjonen vi står i. For at meldingen ikke bare skal bli gode ord, er man nødt til å ha finansiering med. Derfor fremmer vi i dag forslag om at man i budsjettet for 2006 skal komme med en finansieringsplan.

Lederen av FOKO, Forum for opplæring innenfor kriminalomsorgen, uttalte i siste nummer av FOKO-nytt at det er lettere å gå på vannet enn å gjennomføre de vedtakene som ligger i stortingsmeldingen, uten penger. Det er sant, det koster å gjennomføre dette. Derfor har SV foreslått tidligere, og vi foreslår også i dag, at man skal utarbeide en finansieringsplan.

Jeg er også opptatt av å løfte fram de samfunnsøkonomiske perspektivene ved rehabiliteringen og opplæringen. Stortinget peker i den innstillingen som vi behandler i dag, på KrAmi-prosjektet fra Sverige. Her har svensk kriminalomsorg gått nye veier i oppfølgingsarbeidet og i det tverrfaglige samarbeidet. Svensk kriminalomsorg, sosialetaten og arbeidsformidlingen har gått sammen om prosjekt etter avsluttet soning som skaffer deltakerne fast jobb, som er et av de kriteriene man har. Dette gir gode resultater. I Sverige er resultatet at for hver krone man legger inn i dette prosjektet, får samfunnet tilbake mellom 13 og 18 kr.

Flertallet peker på at dette er et riktig og viktig prosjekt. Vi peker også på at hvis man i tillegg tar med utdanningssektoren, ville man kunne få enda større og bedre konsekvenser ut av dette prosjektet. Flertallet ønsker da et større prosjekt, i likhet med KrAmi-prosjektet i Sverige. Jeg ser fram til at statsråden vil iverksette dette prosjektet så fort som mulig. Det er viktig å se på de samfunnsøkonomiske konsekvensene av å styrke utdanningen og rehabiliteringen, som sagt. En investering i fengselsopplæringen er en sikker investering, det gir sikker avkastning. Det gir bedre utsikter til et godt liv

for den enkelte, og det gir et bedre og tryggere samfunn for alle. Derfor er det viktig å satse på fengselsopplæringen.

Jeg er glad for meldingen, men jeg er skuffet over at stortingsflertallet ikke vil garantere for en mer langsiktig og varig finansiering av fengselsopplæringen. Spredte forsøk og gode mål holder ikke i lengden. Skal de innsatte kunne regne med et skikkelig opplæringstilbud i framtiden, er det nødt til å følge med midler.

Med de vedtakene som vi fatter i dag, og med de intensjonene som er i stortingsmeldingen, ser jeg fram til at Regjeringen i statsbudsjettet for 2006 vil legge fram en kraftig økning.

Jeg vil med dette ta opp SVs forslag. Jeg vil også signalisere at vi vil stemme subsidiært for Fremskrittspartiets forslag, forslag nr. 3.

Presidenten: Representanten Lena Jensen har tatt opp det forslaget hun refererte til.

Eva M. Nielsen (A) [13:29:50]: Forslag nr. 1, fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, oppfattet jeg ikke at Lena Jensen tok opp. Jeg oppfattet det slik at hun bare tok opp forslag nr. 4, og jeg vil derfor ta opp forslag nr. 1.

Forslag nr. 1 er et forslag som går ut på at vi ber Regjeringen i statsbudsjettet for 2006 legge fram en finansieringsplan for fengselsopplæringen. Det forslaget vil ikke få flertall. Derfor tror jeg vi alle vil være tjent med at både SV og Arbeiderpartiet støtter forslag nr. 3, fra Fremskrittspartiet:

«Stortinget ber Regjeringen legge frem sak om statlig finansiering av opplæring innenfor kriminalomsorgen.» Totalt sett vil vi i hvert fall oppnå at vi får et fokus på finansieringen.

Arbeiderpartiets gruppe kommer alternativt til å støtte forslag nr. 3, fra Fremskrittspartiet.

Presidenten: Representanten Eva M. Nielsen har tatt opp det forslaget hun refererte til.

Debatten i sak nr. 5 er dermed avsluttet.

Votering i sak nr. 5

Presidenten: Under debatten er det satt fram fire forslag. Det er

- forslag nr. 1, fra Eva M. Nielsen på vegne av Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet

- forslagene nr. 2 og 3, fra Karin S. Woldseth på vegne av Fremskrittspartiet og representanten Jan Simonsen

- forslag nr. 4, fra Lena Jensen på vegne av Sosialistisk Venstreparti

Det votes først over forslag nr. 4, fra Sosialistisk Venstreparti. Forslaget lyder:

«Stortinget ber Regjeringen i statsbudsjettet for 2006 sette av midler til et stort, landsomfattende, tverrfaglig prosjekt hvor kriminalomsorgen, sosialetaten, arbeidsformidlingen og skoleverket skal

være involvert. Deltakerne i prosjektet skal skaffes fast arbeid og få tett oppfølging i framtiden.»

Votering:

Forslaget fra Sosialistisk Venstreparti ble med 86 mot 14 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 14.40.11)

Presidenten: Det votes så over forslag nr. 2, fra Fremskrittspartiet og representanten Jan Simonsen. Forslaget lyder:

«Stortinget ber Regjeringen legge frem sak om organisering av samlede tiltak overfor straffedømte i en modell der Justisdepartementet tillegges et overordnet ansvar.»

Votering:

Forslaget fra Fremskrittspartiet og representanten Jan Simonsen ble med 85 mot 17 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 14.40.27)

Presidenten: Det votes så over forslag nr. 1, fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet. Forslaget lyder:

«Stortinget ber Regjeringen i statsbudsjettet for 2006 legge fram en finansieringsplan for fengselopplæringen som sikrer forutsigbare rammevilkår.»

Votering:

Forslaget fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet ble med 56 mot 46 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 14.40.45)

Presidenten: Det votes så over forslag nr. 3, fra Fremskrittspartiet og representanten Jan Simonsen.

Forslaget lyder:

«Stortinget ber Regjeringen legge frem sak om statlig finansiering av opplæring innenfor kriminalomsorgen.»

Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet har varslet at de nå vil støtte forslaget subsidiært.

Votering:

Forslaget fra Fremskrittspartiet og representanten Jan Simonsen bifaltes med 62 mot 40 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 14.41.11)

Komiteen hadde innstillet:

St.meld. nr. 27 (2004-2005) - om opplæringen innenfor kriminalomsorgen - vedlegges protokollen.

Votering:

Komiteens innstilling bifaltes enstemmig.

140 har betalt i år, har du husket å betale medlemskontingent?

**Kun kr. 250,-
til kontonummer
1644 22 60803
innen 15/8-05**

HUSK Å OPPGI NAVN ELLER REF.NR.

NB! Meld adresseforandring til:

**Gisle Grahl-Jacobsen
Strømsø vgs. avd Drammen fengsel
Erik Børresensgt. 20
3015 Drammen**

FORELØPIG PROGRAM SØRMARKA-SEMINARET 2005

20.-22. OKTOBER 2005

TORSDAG 20.10

- Kl 1400 – 1430 Kaffe/te/rundstykk. Registrering
 Kl 1430 – 1435 **Hilsen** v/Jon Erik Rønning
 Kl 1435 - 1500 **Åpning** v/Utdanningsdirektør Kjellbjørg Lunde
 Kl 1500 – 1630 **Det musiske menneske i kriminalomsorgen**
 v/Jon-Roar Bjørkvold, Universitetet i Oslo.
 Kl 1630 – 1700 Kaffe/te.
 Kl 1700 – 1800 **Det musiske menneske i kriminalomsorgen** v/Jon-Roar Bjørkvold
 Kl 1830 «Vorspiel» i grupper
 Kl 1930 Middag

FREDAG 21.10

- Kl 0800 – 0900 Frokost
 Kl 0900 – 1030 **Stortingsmelding om opplæring innenfor kriminalomsorgen** v/Bjørn Gjefsen, Utdannings- og forskningsdepartementet
Kommentarer v/representant for Kriminalomsorgen
 Kl 1030 – 1100 Kaffe/te
 Kl 1100 – 1200 Gruppearbeid
 Kl 1200 – 1230 Bibliotek i fengslene, blant annet presentasjon av det nye heftet om Bibliotek i fengslene v/Liv Stensby v/Bredtveit fengsel.
 Kl 1230 – 1330 Lunsj
 Kl 1330 – 1400 Kulturinnslag
 Kl 1400 – 1500 **Arbeidsdriften i fengslene – ny kompetanseheving** v/Vigdis Endal,
Kommentar v/Bjørn Andersen, Jessheim vgs, avd. Ullersmo fengsel
 Kl 1500 – 1530 Kaffe/te
 Kl 1530 – 1545 **Grundtvig – en åpning mot internasjonalt samarbeid?** v/Torfinn Langelid,
 Fylkesmannen i Hordaland
 Kl 1545 – 1630 **Parallelle sesjoner – presentasjon av Grundtvig prosjekt**
 Kl 1645 – 1700 **Presentasjon av EPEA** v/Knut Lage Bø, Grønland
 voksenopplæringscenter, avd. Grorud
 Kl 1700 – 1730 **Årsmøte i FOKO**
 Kl 1900 **Festmiddag**

LØRDAG 22.10

- Kl 0800 – 0900 Frokost
 Kl 0930 – 1030 **Menneske først, også i kriminalomsorgen** v/Inge Eidsvåg, Nansenskolen
 Kl 1030 – 1100 Kaffe/te. Utsjekking
 Kl 1100 – 1230 **Menneske først, også i kriminalomsorgen**, Inge Eidsvåg
 Kl 1230 – 1245 Evaluering. Oppsummering
 Kl 1245 – 1330 Lunsj. Avreise.

~~Returadresse på Fokonytt:~~

~~Fokoy/Asbjørn Støverud
 Boks 2
 2040 KLØFTA~~

Forum for
 opplæring
 innenfor
 kriminalomsorgen
 Norsk underavdeling av EPEA